

Nr 168

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder i anledning av skador å 1960 års skörd; given Stockholms slott den 14 oktober 1960.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att lindra den ekonomiska situationen för jordbrukare som till följd av den otjänliga väderleken i år åsamkats skördeskador föreslås i propositionen vissa lättnader i de för stödlån gällande villkoren i vad de avser amorteringsfri tid, anstånd med erläggande av amortering samt bestämmelserna om dröjsmålsränta. Vidare föreslås viss uppmjukning av nuvarande villkor i fråga om av lantbruksnämnder medgiven statsgaranti för i kreditinrättningar upptagna driftslån. Slutligen föreslås införandet av statliga garantier för lån som i anledning av skördeskador upptagits på den allmänna marknaden samt att dylik garanti på särskilt angivna grunder skall få beviljas intill ett sammanlagt belopp av 25 000 000 kronor.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 14 oktober 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *vissa åtgärder i anledning av skador å 1960 års skörd* samt anför därvid.

Den 13 september 1960 tillkallade jag en expertgrupp bestående av *representanter för jordbruks- och finansdepartementen, riksbanken samt statens jordbruksnämnd*, med uppgift att inom jordbruksdepartementet behandla uppkomna frågor rörande kredit- och skuldproblem orsakade av den aktuella skördesituationen i de svårast hemsökta delarna av landet. I en till mig ställd promemoria, dagtecknad den 10 oktober, har de tillkallade sakkunniga anfört följande:

»De sakkunniga har vid sina ställningstaganden till förenämnda problem haft tillgång till uppgifter om de allvarligaste skördeskadornas lokalisering samt till vissa andra, mera summariska upplysningar beträffande skördeläget under september och de första dagarna i oktober detta år. Bland annat har stått till förfogande en av statens jordbruksnämnd den 19 september gjord sammanställning över då nyligen inkomna rapporter i ämnet från landets samtliga hushållningssällskap. Aktuella informationer har senare inhämtats från de län, varifrån omfattande skördeskador inrapporterats. Nämnas må att vederbörande hushållningssällskap den 6 oktober uppskattade arealen totalförstörd skörd till i Stockholms län ca 6 000 ha, i Uppsala län ca 2 000 ha, i Södermanlands län ca 9 000 ha, i Kalmar län ca 3 400 ha, i Örebro län ca 2 500 ha och i Västmanlands län ca 1 300 ha. Från Östergötlands län anmäldes samtidigt att endast arealer av mindre omfattning då kunde anses vara totalskadade. I de angivna länen tillsammans antogs bedömdes den totalförstörda skörden vara knappt 50 procent av vad man beräknade under första hälften av september. Förändringen är en följd av bättre väderlek och relativt goda bärgningsförhållanden. Kvalitetsskadorna har emellertid på åtskilliga håll ansetts vara ganska betydande.

Genom överläggningar med representanter för olika myndigheter, kreditinrättningar, centralföreningar m. fl. har de sakkunniga sökt erhålla belys-

ning av arten och omfattningen av de ekonomiska svårigheter som förorsakas av skördeskadorna i framför allt Mälare- och Hjälmarelandskapen. Härvid har lämnats sådana upplysningar att de sakkunniga funnit det erforderligt med olika slag av åtgärder för att underlätta kredit- och skuldsituationen för åtskilliga jordbrukare i bygder med svåra skördeskador. Trots det under de senaste veckorna förbättrade skördeläget synes ett ej ringa antal jordbrukare i de åsyftade områdena få vidkännas avsevärd förlust och kännbar försämring av möjligheterna att finansiera driften på vederbörande brukningsenhet. I detta sammanhang kan omnämnas att jordbrukare inom Mälare- och Hjälmarelänen hade under oktober månad förfallande växelskulder hos respektive centralföreningar å ca 70 miljoner kr., vilket belopp väsentligt överstiger motsvarande för tidigare år.

Med utgångspunkt från det föreliggande materialet föreslog de sakkunniga i VPM den 19 september *utökning av Svensk spannmålshandels rörliga kredit i riksgäldskontoret* från 140 miljoner kr. till 190 miljoner kr. De dispositioner, som under föreliggande förhållanden vidtogs av föreningen Svensk spannmålshandel med stöd av statsmakternas beslut — bland annat innebärande att föreningen skall medverka vid finansieringen av brödsädsinköp respektive stödköp av fodersäd — måste nämligen anses vara av stor betydelse. Föreningens möjligheter begränsas emellertid ytterst av de krediter som föreningen själv kan påräkna. Enligt en av Svensk spannmålshandel på förfrågan av de sakkunniga ingiven uppgift räknade föreningen vid mitten av september med att under den närmaste tiden behöva disponera ca 80 miljoner kr. för stödköp av fodersäd, 70 miljoner kr. för förhandsinlösen av viss brödsäd samt ca 40 miljoner kr. för krediter åt spannmålshandeln. Vid genomförandet av de åsyftade åtgärderna kunde föreningen ej oväsentligt underlätta läget för jordbruket i de skördeskadadrabbade områdena eller motverka en försämring av läget. Kungl. Maj:t hemställde genom beslut den 23 september att fullmäktige i riksgäldskontoret måtte med stöd av ett av riksdagen tidigare givet bemyndigande och för tiden intill den 1 september 1961 vidga föreningens rörliga kredit på sätt förut angivits. Kungl. Maj:t förutsatte därvid, att föreningen beaktade vad i promemorian antytts beträffande angelägenheten av att föreningen vid sin disposition av den rörliga krediten eftersträvar att föranstalta så att finansiellt bistånd därigenom på för föreningen gångse vägar och i möjligaste utsträckning lämnas jordbrukare i de delar av landet som särskilt drabbats av skördeskador i år.

Vidare förordade expertgruppen i VPM den 27 september *dispens från regeln om viss uppsägningstid för medel inestående å skogskonto*. I promemorian framhölls att vissa av de jordbrukare, som lidit skördeförluster, torde ha uppsagt sina å skogskonto inestående medel så att de nu kan förfoga över dem. Andra åter antogs ha underlåtit detta i förhoppning om att skördeutfallet skulle bli bättre än vad det faktiskt synes bli och var därför i omedelbart behov av att kunna förfoga över sina tillgångar. Mot bakgrunden härav framstod det som angeläget för de sakkunniga att den

spärr, som den nuvarande regeln om fyra månaders uppsägningstid för medel å skogskonto utgör undanröjdes. Den 30 september beslöt Kungl. Maj:t i enlighet med detta de sakkunnigas förslag.

Slutligen föreslog expertgruppen i VPM den 7 oktober att Kungl. Maj:t liksom beträffande åren 1957 och 1958 måtte lämna domänstyrelsen möjlighet att i vissa fall och på vissa angivna villkor medge extra anstånd med erläggande av arrende för sådana arrendatorer som på grund av felslagen skörd i år lidit väsentlig förlust och därför är i behov av ekonomiskt bistånd. Härigenom skulle kronoarrendatorerna i princip ej behöva sättas i sämre läge än vissa andra kategorier arrendatorer.

Beträffande åtgärder i övrigt vill de sakkunniga anföra följande.

Det har framhållits att amorteringar och räntebetalningar på tidigare utlämnade statliga skördeskadelån (stödlån) skulle utgöra en särskilt kännbar belastning för jordbruket i de nu åter skördeskadade områdena. De sakkunniga har därför undersökt huruvida det kan anses befogat att modifiera de för närvarande gällande villkoren i fråga om dessa lån. Som underlag för en bedömning av spörsmålet har bland annat införskaffats uppgifter rörande omfattningen av utestående lån respektive storleken av de under det närmaste året förfallande betalningarna. Härav har bland annat framgått att de utestående stödlånen den 31 augusti 1960 uppgick till sammanlagt ca 101 miljoner kr. Inemot 30 miljoner kr. därav utgjordes av återstående kapitalbelopp å stödlån som lämnats jordbrukare i Mälare- och Hjälmarelånen. Beträffande den närmare fördelningen av utestående stödlån på serier och riksbankskontor torde få hänvisas till en särskild bilagd sammanställning (Bil. 1). Härutöver må nämnas att en stor del av det utestående beloppet hänför sig till jordbrukare med två eller flera stödlån. Av tillgängligt material framgår vidare att under december månad i år — december är den sedvanliga förfallomånaden — jämlikt de fastställda amorteringsplanerna ett belopp av drygt 20 miljoner kr. kan beräknas förfalla till betalning och att en stor del av detta belopp hänför sig till lån som upptagits av jordbrukare i de nu aktuella skördeskadeområdena.

En granskning av de olika stödlåneserierna visar att de med lånen förbundna villkoren inte genomgående är desamma. Bestämmelserna om räntefot, dröjsmålsränta och amorteringsfri tid varierar sålunda. För samtliga serier gäller dock att amorteringstiden, som normalt uppgår till fem år, kan förlängas till tio år och i undantagsfall till 15 år eller mer. För lånens förvaltning svarar riksbanken, som med stöd av riksdagens beslut utfärdat särskilda föreskrifter för sina kontor angående tillämpningen av gällande bestämmelser.

De sakkunniga har med hänsyn till det föreliggande läget funnit det motiverat föreslå sådana *ändringar i reglerna beträffande stödlån* att möjligheter öppnas till ytterligare amorteringsfri tid, ytterligare anstånd med erläggande av amortering samt viss dispens från bestämmelserna om dröjsmålsränta.

I fråga om den amorteringsfria tiden gäller för närvarande följande. För lån utlämnade i anledning av skördeeskador år 1950 och 1951¹ finnes ingen amorteringsfri tid. För 1952² års stödlån har den amorteringsfria tiden fastställts till två år med viss möjlighet till förlängning upp till fyra år från lånens utgivande. Övriga stödlån, nämligen 1954, 1955, 1957 och 1959³ års serier, är amorteringsfria under två år, likaledes med möjlighet till förlängning under ytterligare två år. Enligt ett av föredragande departementschefen i 1958 års statsverksproposition gjort uttalande bör förlängning av den amorteringsfria tiden medges främst i sådana fall då låntagaren utsatts för upprepade svåra skördeeskador eller då han nyligen tillträtt brukningsenheten eller nyligen varit tvungen att genomföra mera kostnadskrävande förbättringsarbeten och hans ekonomi i samband därmed utsatts för stora påfrestningar. Även eljest då ekonomiska svårigheter uppkommit på grund av särskilda förhållanden och svårigheterna kan antagas vara av övergående natur bör ett sådant uppskov kunna medges om det bedömes vara ägnat att förbättra låntagarens förutsättningar att senare betala lånet. Riksbanken äger emellertid fritt pröva om och i vad mån förlängning av den amorteringsfria tiden kan anses motiverad av omständigheterna i det enskilda fallet.

I anvisningar till sina kontor har riksbanken framhållit att en mera allmän förlängning av den amorteringsfria tiden kan vara påkallad inom distrikt, där nya svåra skördeeskador allmänt konstaterats. Därest kontoren efter samråd med lantbruksnämnden funnit att inom visst distrikt här åsyftade förhållanden föreligger, kan det bli nödvändigt för kontoret att utan mera ingående utredningar i det enskilda fallet avgöra inkommande framställningar. Förlängning av den amorteringsfria tiden innebär dock inte att låntagaren befrias från skyldigheten att erlagga ränta.

Anstånd med betalning av förfallna amorteringar och räntor i fråga om stödlån bör jämlikt vad departementschefen anfört i nyssnämnda proposition meddelas av riksbanken efter fri prövning i det enskilda fallet. Vid bedömandet av anståndsbehovet skall, har riksbanken meddelat, särskild hänsyn tagas till de betalningssvårigheter som vållats av nya skördeeskador eller andra ömmande omständigheter. Anstånd på kortare tid må meddelas utan närmare utredning. Uppkommer fråga om längre anstånd än sex månader, skall en noggrannare prövning komma till stånd, varvid samråd i vissa fall förutsättes ske med lantbruksnämnd.

Dröjsmålsränta utgår i de fall där anstånd beviljas. Däremot utgår ej sådan ränta, om den amorteringsfria tiden förlängts.

År 1957, då jordbruket liksom nu drabbades av tämligen omfattande skördeeskador, beslöt riksdagen⁴ att person, vilken tidigare erhållit stödlån och som 1957 ånyo lidit skördeeskador, skulle beredas möjlighet att få ett års uppskov med amortering å stödlån, som förföll till betalning i december

¹ SFS 1951: 369 och 766.

² SFS 1952: 764.

³ SFS 1954: 723, 1955: 593, 1957: 650, 1960: 83.

⁴ Prop. 194; JoU 40; rskr 402.

sistnämnda år. Beträffande lån, å vilka amortering skulle påbörjas, innebar uppskovet en förlängning av den amorteringsfria tiden och i övrigt fick åtgärden karaktären av anstånd med betalning av förfallande amortering. I samband härmed sköts amorteringsplanerna, såvitt angick de fr. o. m. år 1958 till betalning förfallande amorteringarna, ett år framåt i tiden och detta oavsett om den i författningarna angivna tid, inom vilken lånen skulle vara slutbetalade, överskreds eller ej. Någon dröjsmålsränta utgick ej under uppskovstiden.

1957 års uppskov med erläggande av stödlåneamorteringarna fick medges inom de värst utsatta områdena generellt utan ansökningsförfarande. Områdena i fråga fastställdes av Kungl. Maj:t. I övriga delar av landet avgjordes frågan om uppskov efter individuell prövning.

Riksbanken har, såsom framgår av det föregående, redan nu formella möjligheter att bevilja vissa lättnader i fråga om återbetalningen av stödlån. Man torde också kunna förutsätta att dessa möjligheter tillvaratages och att speciella hänsyn visas i nuvarande läge. I detta sammanhang bör dock erinras om att i december detta år kommer amorteringsskyldighet normalt att ha inträtt för samtliga serier av stödlån med undantag för 1959 års låneserie. Första förfallodag för 1959 års lån är den 1 december 1962. För lån tillhörande tidigare serier än 1957 och 1959 års kan riksbanken ej medge ytterligare amorteringsfrihet utan låntagarna är tvungna att förutom förfallande räntor även er lägga kapitalavbetalningar på sina lån. I anledning av verkningarna av årets skördeskadorna synes riksbanken nu böra tilläggas vidgade befogenheter att bevilja uppskov med erläggande av amortering å stödlån. De sakkunniga vill därför föreslå att riksbanken bemyndigas att med högst två år kunna förlänga den amorteringsfria tiden respektive kunna medge anstånd med amortering för sådana stödlåntagare som fortfarande är aktiva jordbrukare (respektive trädgårdsodlare) och som har jordbruket (respektive trädgårdsodlingen) såsom sin huvudsakliga inkomstkälla. Amorteringsuppskov som här avsetts bör kunna medges oavsett till vilken serie stödlånet hänför sig. Det förutsättes därvid att förlängning eller anstånd som regel endast medges för ett år i sänder. Fastställda amorteringsplaner bör förskjutas i motsvarande mån. Liksom var fallet år 1957 bör dröjsmålsränta inte utgå. Fråga om här föreslagen amorteringsfrihet eller anstånd bör i princip prövas från fall till fall. Inom områden där skördeskadorna är så stora att det utan undersökning av varje särskilt fall kan antagas att inom vederbörande område bosatta personer till följd av skadorna befinner sig i ett sådant läge att de behöver lättnad i betalningsskyldigheten bör emellertid uppskov kunna medges generellt utan mera ingående prövning. Det torde få ankomma på riksbankens avdelningskontor att efter samråd med vederbörande lantbruksnämnd avgöra om och i så fall inom vilka områden åtgärder av dylik generell natur bör ersätta den individuella prövningen.

Restantierna på stödlånen, d. v. s. de belopp som är förfallna till betalning år 1959 eller tidigare men som fortfarande är oguldna, uppgår för när-

varande till inte mindre än 4,9 miljoner kr. Dessa restantier utgör utan tvekan en svår belastning för låntagarna, särskilt för sådana som utsatts för upprepade skördeskadur. De sakkunniga anser därför att riksbanken beträffande lån där dylika restantier föreligger — utöver de nyss föreslagna möjligheterna att bereda låtnader — bör erhålla bemyndigande att intill december 1960 medge amorteringsuppskov avseende förfallna kapitalbelopp och att för sådan tid avstå från dröjsmålsränta. Med tillämpning av vad förut föreslagits skulle riksbanken för tid därefter kunna medge ytterligare anstånd under sammanlagt två år. Detta skulle innebära att — i den mån riksbanken anser att båda de föreslagna möjligheterna till amorteringslättnader bör komma i fråga — nästa kapitalavbetalning för de här åsyftade stödlånen skulle behöva fullgöras tidigast i december 1961 och senast i december 1962 samt att under tiden endast ränta skulle erläggas å lånen.

Någon ändring av reglerna för att möjliggöra en utsträckning av amorteringstidens längd torde inte behöva vidtagas, enär riksbanken redan nu torde ha erforderlig rörelsefrihet i detta avseende.

De sakkunniga har också övervägt frågan om sammanförande av tidigare utlämnade stödlån till ett nytt lån. Därvid har konstaterats, att en dylik sammanslagning är förknippad med tekniska svårigheter, som i första hand hänför sig till att räntesatser och säkerheter varierar från ett lån till ett annat. Då dessutom riksbanken redan nu har och vid ett genomförande av här föreslagna låtnader erhåller ytterligare möjligheter att modifiera betalningsvillkoren så att skäligen hänsyn kan tagas till omständigheterna i det enskilda fallet, finner de sakkunniga sig inte böra förorda några särskilda åtgärder för sammanförande av stödlån.

Expertgruppen har vidare prövat spörsmålet att för jordbrukare som drabbats av skördeskadur *mjuka upp nuvarande villkor för statsgarantier beträffande vissa lån som upptagits på den allmänna kreditmarknaden*. De lån som medtagits vid prövningen är i första hand lån till yttre och inre rationalisering, jordbruksegnahemslån och driftslån.

Vad driftslånen beträffar har lantbruksnämnderna under åren 1949—1959 beviljat garantier för dylika lån till ett sammanlagt belopp av ca 65 miljoner kr. Av lånen, som fördelar sig tämligen jämnt över sagda period, hänför sig i runt tal en tredjedel till Mälare- och Hjälmarelånen. Den närmare fördelningen av beviljade garantier för ifrågavarande slag av lån framgår av en bilagd sammanställning. (*Bil. 2*).

I anledning av 1957 års skördeförluster på grund av dålig väderlek utfärdade lantbruksstyrelsen i början av år 1958 närmare anvisningar till lantbruksnämnderna rörande handläggningen av framställningar om anstånd med amortering av statsgaranterade lån. Enligt dessa anvisningar var något generellt uppskov med inbetalning av amortering å omfördälda lån inte att påräkna som följd av skördeskadorna. Behovet av åtgärder för att underlätta garantitagares betalningsskyldighet fick bedömas från fall till fall och

med beaktande jämväl av statens intresse som garantigivare. I första hand kom därvid i fråga att bevilja erforderligt anstånd med amortering. Vederbörande lantbruksnämnd kunde också i undantagsfall överväga att skjuta fram enligt fastställd amorteringsplan gällande förfallotider för inte förfallna amorteringar, dock längst en mot det beviljade anståndet svarande tid. Hinder häremot förelåg inte enligt låneförfattningarna, i den mån den i dessa författningar bestämda längsta amorteringstiden — för rationaliseringslån 30 år, för jordbruksegnahemslån likaledes 30 år och för driftslån tolv år, eventuellt medgiven amorteringsfri tid inte inräknad — därigenom inte överskreds. Om den i författningen i fråga föreskrivna längsta amorteringstiden redan var helt förbrukad, kunde nämnden i trängande fall medge att den eller de amorteringar, med vars inbetalande lämnats anstånd, fick erläggas i delposter i samband med framdeles förfallna amorteringar. Beslut rörande här angivna åtgärder skulle föregås av nära samråd med vederbörande kreditgivare. Därest kreditgivaren fann så vara påkallat, ägde nämnden i fall där inbetalning av amortering i delposter kommit i fråga i stället besluta om behövlig ändring i amorteringsplanen. Anstånd med betalning av ränta borde inte medges.

Förenämnda betalningslättnader avsåg endast förhållanden som förorsakats av 1957 års skördeeskador. Lantbruksstyrelsen har emellertid meddelat vederbörande lantbruksnämnder att de i avvaktan på eventuella ytterligare bestämmelser må kunna tillämpa ifrågakvarande anvisningar också då uppskov efterfrågas som följd av årets skördeeskador.

De sakkunniga anser, att lantbruksnämnderna efter individuell prövning skall på samma sätt som föreslagits beträffande stödlån i år kunna genom ändring av garantivillkoren möjliggöra en förlängning av den amorteringsfria lånetiden respektive möjliggöra anstånd med erläggande av amortering, i båda fallen med högst två år. Härigenom och med tillämpning av de förut omförmälda anvisningarna kan nämnderna bereda vederbörande garantitagare möjligheter till avsevärda lättnader. Dock bör för att amorteringsuppskovet skall få den avsedda effekten liksom beträffande stödlånen kunna komma i fråga en förlängning i motsvarande mån av amorteringstiden. Detta kan befinnas angeläget särskilt i fråga om driftslån med hänsyn till dessas kortare löptid. För äldre driftslån gäller, som redan angivits, en längsta amorteringstid av tolv år och för driftslån som utlämnats efter den 1 juli 1959 en amorteringstid av högst 15 år. De sakkunniga har stannat för att beträffande driftslånen av såväl den första som den andra kategorien föreslå att sådan ändring i de statliga garantivillkoren må medgivas att en förlängning av den amorteringsfria tiden respektive beviljande av anstånd med högst två år skall få medföra en motsvarande förskjutning av amorteringstidens längd, d. v. s. upp till högst 14 respektive högst 17 år.

Med hänsyn till att även i framtiden skördesituationer kan uppkomma, där en förskjutning av amorteringstiden ter sig önskvärd, vill de sakkunniga förorda att riksdagens bemyndigande inhämtas för Kungl. Maj:t att

även senare år än 1960 förordna om tillämpning av den nyss preciserade förlängningsmöjligheten.

Effekten av de förordade lättnaderna i fråga om statsgarantier för vissa av lantbruksnämnderna stödda lån på allmänna marknaden är självfallet beroende av hur kreditinrättningar av skilda slag ställer sig till låntagarnas begäran om betalningsuppskov. Tidigare erfarenheter har emellertid givit vid handen att kreditinrättningarna visat stor förståelse och i samarbete med lantbruksnämnderna medverkat till rimliga lättnader i betalningsförpliktelse. Underhandsinformationer visar att kreditinrättningarna har samma inställning i år. I varje fall vissa kreditinrättningar synes därjämte vara beredda att i nuvarande läge avstå från att uttaga dröjsmålsränta.

Även villkoren för medgivande av anstånd med erläggande av amortering å lån ur statens avdikningslånefond och jordbrukets maskinlånefond har granskats av de sakkunniga. Någon ändring av dessa villkor synes emellertid icke vara påkallad med anledning av skördeskadorna i år.

De sakkunniga är övertygade om att genomförandet av de i det föregående berörda åtgärderna har inneburit respektive kommer att innebära en ej oväsentlig lättnad för jordbrukare i skördeskadadrabbade områden. Enligt de sakkunnigas mening är det emellertid ställt utom varje tvivel, att ett betydande hjälpbehov kommer att kvarstå även efter det att åtgärderna i fråga effektuerats och att detta behov till övervägande delen är av den art att det kan anses befogat att visst bistånd lämnas från det allmännas sida. För den skull har de sakkunniga övervägt i vilka former och i vilken utsträckning ett dylikt behov lämpligen bör tillgodoses.

Vid nämnda överväganden har de sakkunniga helt inriktat sig på finansiellt bistånd i form av kreditstöd. Olika former har därvid diskuterats, varvid givetvis tidigare tillämpade system upptagits till granskning.

Bedömningen av vilken biståndsform som bör väljas är naturligen ytterst beroende av vilka behov man i första hand vill tillgodose. De sakkunniga har därvidlag ansett det önskvärt att man ej söker mildra verkningarna enbart av årets skördeskador utan även söker lätta den aktuella kreditbördan för vissa jordbrukare, som på grund av felslagna skördar också tidigare år i ökad omfattning måst upptaga driftskrediter såsom varuväxlar m. m. Vid sin vägning för och emot skilda alternativ har de sakkunniga stannat för att förorda *införandet av kreditstöd i form av statliga garantier för lån upptagna på allmänna marknaden*. De sakkunnigas uppfattning är att härigenom åstadkommes den allmänt sett ändamålsenligaste stödformen och kan statens stöd ges en relativt vid omfattning.

Med den målsättning vilken här angivits synes för statlig garanti som föreslagits i det föregående kunna ifrågakomma krediter till *dels* jordbrukare och trädgårdsodlare som innevarande år fått så betydande skördeskador att de skulle haft möjlighet att få statsstöd vid en tillämpning nu av samma allmänna bestämmelser som gäller för stödlånen i anledning av

1959 års skörde-skador, dels jordbrukare och trädgårdsodlare, som har ansträngd ekonomi på grund av att de under senare år haft kännbara skörde-skador och därtill i år åsamkats vissa skörde-skador om än inte så svåra som de nyss åsyftade.

Som en allmän förutsättning för erhållande av kreditgaranti synes vidare böra gälla att det bedömes att lånet kommer att innebära en verklig hjälp för låntagaren att fortsätta sitt jordbruk. Garanti skall inte kunna komma i fråga, om sökandens ekonomi befinnes vara så svag att lån endast skulle uppskjuta ett frånträdande av jordbruket.

I sammanhanget vill de sakkunniga erinra om möjligheten att genom ett mera allmänt ackordsförfarande nedbringa redan gällande betalningsförpliktelser till en sådan nivå att ett nytt lån kan komma i fråga. Självfallet är detta spörsmål helt beroende av vederbörande kreditgivares beredvillighet att avstå från någon del av sina fordringar. Det kan emellertid inte uteslutas att dessa i vissa fall skulle vara beredda att genom sitt tillmötesgående skapa förutsättningar för en statlig garanti för ett nytt lån. Vederbörande myndighet bör för den skull vid prövningen av lånegarantiansökningar inte bortse från den här antydda möjligheten.

I likhet med vad som gäller i fråga om rationaliserings- och driftslån synes den statliga garantiverksamheten böra omhänderhas av lantbruksnämnderna i samarbete med kreditanstalterna. Det förutsätts därvid att en individuell prövning av garantibehovet kommer till stånd bland annat på grundval av uppgifter inhämtade från hushållningssällskapen. Vid handläggningen inom lantbruksnämnd av här ifrågavarande garantiärenden skall en representant för riksbanken deltaga i överläggningarna. För beviljande av lånegaranti bör fordras att samtliga i överläggningarna deltagande är ense om beslutet. Besvär över lantbruksnämnds beslut i förenämnda slag av garantiärenden må anföras hos lantbruksstyrelsen, som beträffande prövningen av dylika ärenden bör ha samråd med riksbanken. Därest lantbruksstyrelsen beslutar bifall i besvärärende, vari lantbruksnämnd helt avslagit ansökan om kreditgaranti, skall styrelsens beslut underställas Kungl. Maj:t för prövning.

För de sakkunniga framstår det som angeläget att det högsta belopp, för vilket garanti må lämnas, får bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. För en och samma person torde emellertid statlig kreditgaranti varom här är fråga böra få beviljas med maximalt 20 000 kr.

Amorteringstiden för garantilånen bör vara densamma som gäller för bland annat den senaste serien stödlån, d. v. s. fem år med möjlighet till förlängning till tio år eller i undantagsfall till 15 år. Vid prövningen av de enskilda låneplanerna bör vederbörande lantbruksnämnd kunna medge amorteringsfrihet under två år med möjlighet, om särskilda skäl föreligger, till senare förlängning av denna tid med ytterligare högst två år.

Ränta och dröjsmålsränta bör fastställas efter bankmässiga grunder. Detta torde i praktiken innebära att låntagaren erhåller en viss favörränta på grund av den statliga garantien.

Lånegaranti bör endast beviljas om sökanden för garantien ställer säkerhet, som vederbörande lantbruksnämnd finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt.

De föreskrifter i övrigt som erfordras för en tillämpning av det här föreslagna garantisystemet torde få utformas av Kungl. Maj:t i särskild kungörelse.

Med ledning av nu föreliggande upplysningar beträffande skörde-skador- nas omfattning, jordbrukets creditsituation och kreditinrättningarnas utlåningsmöjligheter vill de sakkunniga föreslå att ramen för det sammanlagda belopp, intill vilket ifrågavarande kreditgarantier må meddelas, bestämmas till 25 miljoner kr. Vid överläggningar med företrädare för olika slag av kreditinstitut har de sakkunniga erfarit att förutsättningar för närvarande synes föreligga att utlämna på här föreslaget sätt statsgaranterade, ej prioriterade lån utan att någon jämkning av nuvarande utlåningsbe- gränsningar behöver ifrågasättas.

För täckande av eventuella förluster till följd av beviljade garantier synes böra få anlitas det under nionde huvudtiteln upptagna anslaget Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti.»

Departementschefen. Vad den särskilt tillkallade expertgruppen — vilken arbetat efter vissa av mig angivna riktlinjer — anfört och föreslagit i den redovisade promemorian ansluter jag mig till. Med hänsyn till angelägenheten av att snara åtgärder vidtages för att lindra den ekonomiska situationen för jordbrukare som i år åsamkats kännbara skörde-skador vill jag sålunda bland annat förorda att — utöver de i det föregående omnämnda beslut i syfte att medverka till sådan lindring vilka Kungl. Maj:t redan kunnat meddela utan riksdagens prövning — beträffande stödlånen möjlig- heter öppnas till förlängning av den amorteringsfria tiden med ytterligare högst två år, till anstånd med erläggande av amortering under likaledes högst två år samt till dispens från bestämmelserna om dröjsmålsränta då amorteringssuppskov beviljats enligt dessa nya regler. Vidare föreslår jag, att det av expertgruppen framlagda förslaget om viss uppmjukning av de nuvarande villkoren i fråga om statsgarantier beträffande vissa lån som upptagits på den allmänna kreditmarknaden genomföres. Likaledes i över- ensstämmelse med förslag i promemorian förordar jag slutligen införandet av ett nytt system med statliga garantier för lån på allmänna kreditmark- naden å högst 20 000 kronor till *dels* jordbrukare och trädgårdsodlare som innevarande år fått så betydande skörde-skador att de skulle haft möjlig- het att få statsstöd vid en tillämpning nu av samma allmänna bestämmel- ser som gäller för stödlånen i anledning av 1959 års skörde-skador, *dels* jord- brukare och trädgårdsodlare, som har ansträngd ekonomi på grund av att de under senare år haft kännbara skörde-skador och därtill i år åsamkats vissa skörde-skador om än inte så svåra som de nyss åsyftade. Som en all- män förutsättning för kreditgaranti bör vidare gälla att det bedömes att lånet kommer att innebära en verklig hjälp för låntagaren att fortsätta sitt

jordbruk. Garanti skall inte kunna komma i fråga, om sökandens ekonomi befinnes vara så svag att lån endast skulle uppskjuta ett frånträdande av jordbruket. Den föreslagna statsgarantin torde böra uppgå till sammanlagt högst 25 000 000 kronor.

Beträffande de olika detaljerna i förslagen torde jag få hänvisa till den föregående redogörelsen. Det torde, därest riksdagen ej har något att erinra mot förslagen i fråga, få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga närmare bestämmelser i ämnena.

Det i promemorian nämnda förslaget att domänstyrelsen måtte bemyndigas att i vissa fall och på vissa angivna villkor medge extra anstånd med erläggande av arrende för sådana arrendatorer som på grund av felslagen skörd i år lidit väsentlig förlust och därför är i behov av ekonomiskt bistånd har Kungl. Maj:t tidigare denna dag på min föredragning beslutat bifalla.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva lättnader i villkoren rörande amorteringar och räntebetalningar på tidigare lämnade stödlån i enlighet med de grunder, som förordats i det föregående;

2) medgiva i det föregående föreslagna lättnader i villkoren beträffande statlig kreditgaranti för driftslån; samt

3) medgiva att statlig kreditgaranti må på i det föregående angivna grunder beviljas intill ett belopp av 25 000 000 kronor för lån på allmänna kreditmarknaden i anledning av skördeskador.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

B. Siöalth

Riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd; stödlån till jordbrukare

Den 31 augusti 1960 utestående stödlån fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 369/1951 St A		Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
HK	—	—	7	16,0	383	998,1	12	34,0	537	2 239,0	576	3 420,9	38	161,2	1 553	6 869,1
Göteborg	1	2,0	1	8,0	10	12,1	51	110,1	248	448,7	175	477,8	40	95,7	526	1 154,4
Malmö	—	—	11	20,0	16	28,7	397	1 304,9	134	353,9	28	94,9	4	15,0	590	1 817,3
Falun	—	—	—	—	75	66,4	4	14,9	37	79,9	180	822,2	64	198,9	360	1 182,3
Gävle	—	—	—	—	194	112,7	130	97,6	212	302,0	98	263,9	30	71,6	664	847,8
Halmstad	—	—	1	0,2	59	53,6	533	1 149,4	683	1 965,9	375	1 070,3	100	273,2	1 751	4 512,6
Härnösand	—	—	—	—	186	141,1	341	258,6	261	268,8	94	150,8	5	5,0	887	824,3
Jönköping	—	—	—	—	230	420,8	115	179,1	322	635,8	127	441,7	28	69,0	822	1 746,3
Kalmar	—	—	12	9,9	926	1 039,3	2	13,4	794	2 031,9	121	366,5	343	1 221,9	2 198	4 682,9
Karlskrona ..	—	—	8	4,5	106	120,7	46	54,5	334	539,3	101	244,0	71	219,5	666	1 182,6
Karlstad	1	0,5	5	11,9	229	308,9	61	99,9	345	1 055,1	288	1 365,8	171	428,5	1 100	3 270,5
Kristianstad ..	—	—	14	35,6	79	132,2	809	2 137,4	403	963,2	129	459,8	60	225,2	1 494	3 953,3
Linköping	—	—	23	24,1	586	1 475,2	8	13,9	1 541	5 383,3	427	1 465,7	46	115,8	2 631	8 478,0
Luleå	—	—	—	—	609	479,7	5 795	4 400,0	1 378	1 384,2	221	212,2	—	—	8 003	6 476,2
Mariestad	—	—	4	5,8	421	677,4	75	89,5	1 526	4 302,5	1 087	3 624,4	166	336,6	3 279	9 036,2
Nyköping	—	—	1	0,4	280	507,2	20	43,5	1 207	5 708,7	394	2 054,5	62	210,7	1 964	8 524,9
Umeå	—	—	—	—	1 019	915,0	5 071	4 837,3	2 367	2 940,7	986	1 767,8	30	40,4	9 473	10 501,1
Uppsala	—	—	3	5,1	220	481,7	19	40,6	405	2 028,7	873	6 037,1	114	427,9	1 634	9 021,1
Visby	—	—	2	0,9	137	215,5	—	—	153	237,5	43	128,8	247	706,1	582	1 288,7
Vänernsberg ..	2	3,7	4	11,4	156	225,9	213	223,7	915	2 109,5	545	1 465,1	275	678,2	2 110	4 717,3
Västerås	1	1,5	3	22,5	361	566,2	18	33,3	448	1 934,2	696	3 863,9	114	386,5	1 641	6 808,1
Växjö	1	0,6	—	—	148	167,7	152	162,8	179	184,4	83	171,1	37	77,5	600	764,1
Örebro	—	—	4	10,0	493	880,6	44	72,9	269	945,7	212	1 200,0	61	193,4	1 083	3 302,6
Östersund	—	—	—	—	127	146,5	68	40,7	66	51,5	50	77,5	1	1,5	312	317,7
Summa	6	8,3	103	186,1	7 050	10 173,3	13 984	15 412,1	14 764	38 094,3	7 909	31 246,5	2 107	6 159,1	45 923	101 279,6

Av lantbruksnämnderna under åren 1949—1959 beviljade lånegarantier för driftslån¹

Samtliga lantbruksnämnder

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	508	2 947 815	323	2 360 675	831	5 308 490
1950.....	606	3 552 535	422	3 199 320	1 028	6 751 855
1951.....	475	3 010 850	385	3 020 070	860	6 030 920
1952.....	385	2 724 375	343	2 735 150	728	5 459 525
1953.....	568	4 040 780	447	3 501 250	1 015	7 542 030
1954.....	460	3 404 350	386	3 440 700	846	6 845 050
1955.....	260	2 133 800	280	2 858 050	540	4 991 850
1956.....	245	2 062 930	355	3 771 550	600	5 834 480
1957.....	274	2 437 650	340	3 676 000	614	6 113 650
1958.....	230	2 000 050	300	3 309 900	530	5 309 950
1959.....	225	2 287 000	337	4 094 250	562	6 381 250

Stockholms län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	16	105 170	20	164 000	36	269 170
1950.....	9	78 200	27	212 420	36	290 620
1951.....	10	83 400	28	213 300	38	296 700
1952.....	13	95 725	19	158 150	32	253 875
1953.....	12	79 000	20	131 000	32	210 000
1954.....	9	82 300	21	186 600	30	268 900
1955.....	1	10 000	21	201 600	22	211 600
1956.....	2	15 000	25	273 000	27	288 000
1957.....	3	22 500	28	274 500	31	297 000
1958.....	—	—	17	182 000	17	182 000
1959.....	5	45 000	24	292 000	29	337 000

¹ Uppgifterna ingår i lantbruksstyrelsens årsstatistik rörande lantbruksnämndernas verksamhet.

Uppsala län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	18	128 000	6	49 500	24	177 500
1950.....	20	103 650	14	123 000	34	226 650
1951.....	16	121 000	19	166 500	35	287 500
1952.....	13	98 600	23	201 500	36	300 100
1953.....	13	109 500	26	222 100	39	331 600
1954.....	12	113 400	21	188 500	33	301 900
1955.....	13	124 000	14	135 500	27	259 500
1956.....	14	124 500	18	177 000	32	301 500
1957.....	11	100 000	14	128 000	25	228 000
1958.....	17	170 000	12	130 400	29	300 400
1959.....	18	197 500	17	209 500	35	407 000

Södermanlands län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	18	102 500	45	343 600	63	446 100
1950.....	21	152 235	50	432 500	71	584 735
1951.....	15	119 500	44	398 000	59	517 500
1952.....	10	90 000	46	412 500	56	502 500
1953.....	15	128 000	48	434 150	63	562 150
1954.....	18	191 000	54	564 000	72	755 000
1955.....	6	64 000	30	344 850	36	408 850
1956.....	13	150 000	47	550 175	60	700 175
1957.....	6	80 000	48	554 000	54	634 000
1958.....	3	35 000	37	432 000	40	467 000
1959.....	6	79 000	34	467 000	40	546 000

Östergötlands län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	22	191 000	36	309 500	58	500 500
1950.....	15	124 300	59	466 800	74	591 100
1951.....	10	82 000	45	397 500	55	479 500
1952.....	11	103 000	47	384 500	58	487 500
1953.....	11	94 000	64	542 500	75	636 500
1954.....	14	145 800	52	475 700	66	621 500
1955.....	3	36 000	37	413 800	40	449 800
1956.....	3	40 000	34	380 700	37	420 700
1957.....	—	—	33	375 000	33	375 000
1958.....	2	28 000	17	210 500	19	238 500
1959.....	1	16 000	29	379 000	30	395 000

Örebro län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	32	194 400	24	145 500	56	339 900
1950.....	52	306 350	33	195 100	85	501 450
1951.....	32	221 200	43	302 900	75	524 100
1952.....	24	209 950	39	266 100	63	476 050
1953.....	25	299 900	40	185 500	65	485 400
1954.....	11	96 000	8	49 500	19	145 500
1955.....	7	61 000	10	104 600	17	165 600
1956.....	2	28 000	13	123 000	15	151 000
1957.....	2	23 000	8	101 000	10	124 000
1958.....	1	11 000	6	61 000	7	72 000
1959.....	2	34 000	8	57 000	10	91 000

Västmanlands län

Kalenderår	Lånegarantier för driftslån					
	till jordägare		till arrendatorer		Summa	
	antal	belopp	antal	belopp	antal	belopp
1949.....	14	104 400	19	109 000	33	213 400
1950.....	22	108 100	28	200 700	50	308 800
1951.....	12	67 800	17	115 070	29	182 870
1952.....	12	76 500	22	144 300	34	220 800
1953.....	21	158 000	23	154 500	44	312 500
1954.....	16	114 500	16	148 800	32	263 300
1955.....	5	41 000	20	188 000	25	229 000
1956.....	3	33 000	18	178 500	21	211 500
1957.....	6	63 500	14	161 000	20	224 500
1958.....	7	66 000	12	149 200	19	215 200
1959.....	6	47 000	21	250 000	27	297 000